

שייכות חונקת

רונה ברייר-גארב

השייכות חונקת אותי. תקועה בגרון, לא לבלוע ולא להקיא. אני לא יכולה להוציא אותה מתוכי ואני לא יכולה למחוק את נוכחותה. יחד עם ילדיי אני אסירה של השייכות, של ההתמסרות שהיא מחייבת והמחירים שהיא גובה. ייתכן שילדיי יצליחו להתנער ממנה במשך חייהם, אבל אינני בטוחה שאני יודעת מי אני אם אני מתנערת מהשייכות הזאת שמאורגנת אצלי בנפש, בגוף ובזיכרון

אוקטובר 2026

רגע שהמלחמה חושפת את אפשרות המוות הצפונה בכל רגע שלה, המחשבה מאבדת את היכולת לנוע מיום אחד למשנהו בלי לחלוף על פני המוות.

(סימון וייל, "האיליאדה, או שירת הכוח", בתרגום קרן שפי)

יש לי ידיד אמריקאי שכבר הרבה שנים מעורב ומתעניין במה שקורה בארץ. הכרנו בשנות העשרים שלנו, הוא ביקר בישראל פעמים רבות לאורך השנים והתגורר פה למשך תקופה במסגרת תוכנית לצעירים יהודים מחו"ל. הוא נשוי לבת של ישראלים שהיגרו לקליפורניה, מדבר קצת עברית, קרא לילדיו בשמות ישראליים, והוא חרד ודואג לגורל ישראל. בתחילת המלחמה עוד דיברנו, אבל כבר יותר משנה שאני לא רוצה לדבר איתו. אנחנו מתכתבים קצת בוואטסאפ ומדי פעם הוא מנסה להתקשר ואני לא עונה. הוא לא מבין למה, וגם אני שאלתי את עצמי למה בעצם אני מרגישה כזאת רתיעה משיחה איתו, והרבה זמן לא הבנתי מה מקור הקושי. לאחרונה אני מתחילה להבין יותר.

נדמה לי שעבור יהודים בחו"ל, ישראל היא מוזיאון העם היהודי וישראלים הם המדריכים בו. ואני, ברגע הזה שבו אני לא מצליחה לתת פשר למציאות, לא יכולה להזדהות עם מה שקורה כאן ולא רואה כיוון כלשהו של עתיד שניתן לקוות לו - לא יכולה לתווך את המציאות הזאת למישהו מבחוץ. במילים אחרות, אני לא מוכנה יותר להדריך במוזיאון.

בנעוריי הייתי מדריכה בתנועת נוער, ובצבא הייתי מש"קית חינוך וידיעת הארץ ואז קצינת חינוך; שירתתי במה שהצבא קורא לו "יחידת הסברה", הדרכתני במוזיאון "על התפר" ועשיתי קורס הדרכה במוזיאון מגדל דוד; כשלמדתי באוניברסיטה בניו יורק עבדתי במחלקת החינוך של הסוכנות היהודית. במשך שנים אירחתי משפחה וחברים מחו"ל, אירחתי חוקרים וחוקרות מחו"ל; נדמה לי שכל חיי הבוגרים אני מסבירה את ישראל לעצמי ולאחרים. ולמרות שהידע והמחשבה שלי התפתחו לאין ערוך מאז תנועת הנוער והצבא, ולמרות מחויבות מתמשכת למחשבה פמיניסטית ביקורתית, שערערה כבר מזמן הרבה מיסודות החינוך הציוני שקיבלתי, מה שקורה בשנים האחרונות, ובמיוחד מאז אוקטובר 2023, חורג מכל מה שאני יכולה להבין ומוכנה להסביר.

אבל למעשה לא מדובר במשנה סדורה של התנגדות. רוב הזמן אני פשוט לא מצליחה לדבר. בכל פעם שאני נדרשת לתאר משהו משנות המלחמה האלה למישהו שלא גר כאן, או שלא הייתי איתו בשיחה רצופה, אני לא יכולה לעצור את הבכי. אני מוצפת בצער, באימה ובדברים שאני לא רוצה לתת להם פשר ולעשות בהם סדר.

בני הבכור שירת בעזה כפרמדיק בשנה הראשונה למלחמה. אני כותבת את המילים האלה ויודעת שאני לא מבינה עד הסוף מה הן אומרות. במשך השנה וארבעה חודשים שהיה בעזה לא הרשיתי לעצמי להרגיש את הפחד, ועכשיו, אחרי שנפצע במלחמה ויצא מהצבא שבור, פיזית ונפשית, ונסע לחו"ל והתנתק, אני מוצפת בפחדים של מה שיכול היה להיות ומה שעוד יהיה.

מה אני יכולה להבין ממה שעבר על הבן שלי? מהי המלחמה בממשות שלה? ממילה ששייכת להיסטוריה ולקולנוע, שנאמרת בסרקזם או בביקורת, שמשמשת כמטאפורה לדברים אחרים, פתאום היא הפכה ממשית. ובעצם עדיין לא, כי הריחות והרעשים והאימה והגופים. את הממשות של כל זה אני יכולה רק לדמיין מתוך הסיפורים ומאמץ ההזדהות.

שבעה באוקטובר: בני לא היה אמור להיות בעוטף עזה אבל הוא היה, בקיבוץ סופה, בתוך הממ"ד של חדרי המכינה, שם הם התארחו בשבת. הוא שלח תמונה מתוך הממ"ד, שבה הוא נראה עם ארבעה חברים מקורס פרמדיקים צבאיים. לא הבנו כלום, לא ידענו מה קורה, לא ידענו כמה קרובים הם היו לאפשרות הממשית לגמרי של שבי, של מוות. מה עושים עם ההבנה הזאת בדיעבד? בזמן אמת הכול היה גדוש ומבלבל כל כך, וניסינו לאסוף מידע אבל חשבתני, כמו שדיווחו בדיעבד אימהות של חיילים ותצפיתניות שנהרגו או נחטפו, שהכול יהיה בסדר, הצבא יבוא, הסדר ישוב על כנו... (אבל מהו הסדר הזה, ולמה האמנתי בו?)

הם חולצו איכשהו והגיעו לבסיס צאלים ומשם, למחרת, הביתה. עדיין לא הבנו מה הולך לקרות. אמרו להם להתייצב בבסיס, הטקס של סיום הקורס בוטל, והתחילה מלחמה. חודש לאחר מכן הוא נכנס לעזה לראשונה. וכשיצא הביתה, אחרי שלושה שבועות שם, כבר פגשנו מישהו אחר, אבל עדיין לא הבנו. רק

כעבור שנה הוא סיפר לנו מה היה בפעם ההיא הראשונה בעזה, עם פלוגת מילואים שלא הכיר בה איש, כשהוא מצא את עצמו מטפל בפצועים קשה בשדה קרב, ללא כל הכנה - לא לקרב ולא לסוג הפציעות.

האם אפשר להתכונן בכלל?

לצד הסיפור הפרטי שלי, שלנו, יש התמוטטות כללית מסביב. בשנה הראשונה למלחמה, בכל בוקר כשפתחתי את הברז בכיור נתקפתי חרדה לרגע שאולי לא יהיו מים. מוזר שדווקא זה הפך להיות הביטוי היומי של החרדה. בעזה אין מים, פה אין מדינה, מתישהו גם פה לא יהיו מים. ולהיות לראשונה בגיל של ההורים שילדיהם בצבא, כך שכל מי שנהרג לו ילד הוא כמוך, כלומר בגילך, דומה לך, לא כל מיני אנשים מבוגרים שלוחשים עליהם "היא אם שכולה". והחיילים המתים הם בגיל של הילד שלי, מתלבשים כמוהו, נראים כמוהו. בהלוויות מדברים על דברים מוכרים, וכל החלומות האבודים האלה.

העצב רב מלהכיל.

עזה: הבן שלי מתאר את המציאות הפיזית ואני מדמיינת אותה איתו. חם מאוד או קר מאוד, הכול מטונף ואין מים. צפיפות של גברים צעירים בתוך רכבי קרב. ריח של גריז, עשן סיגריות, אבק וזיעה, גרביים שלא הוחלפו שבועות ארוכים ופחד נורא, פחד מוות. האוכל - רק שימורים ומנות קרב. חלק מהזמן משחקים שחמט, אולי קוראים קצת. טינופת ופחד מוות.

התיאורים שלו חידדו עבורי גם את המציאות הזוועתית של העזתים. חם מאוד או קר מאוד, אין מים ואין מחסה. האובדן המוחלט של רכוש ושל ביטחון מטיל עליי אימה. בבית אחד שנכנסו אליו יצאה מולו ילדה והושיטה לו את השמיכה שלה, אולי כמנחה לאויב המפחיד והאלים, אולי במחווה של בקשת רחמים. זה סיפור נורא, ונוראותו משתקפת בעיניו. בבתים אחרים מצאו חומרי לימוד של סטודנטית לרפואה, תרגום של הארי פוטר לערבית, תמונות וחפצי בית.

אני מרגישה שהעולם (שלי) השתבש באופן עמוק. במאמר של קרן שפי על המסה של סימון וייל "האיליאדה, או שירת הכוח", היא כותבת: "למרות אופיו הבלתי־אישי, הכוח תמיד משפיע על האישיות, מצלק את הנפש של מי שנפגע ממנו באופן שקשה לחזות ואפילו לזכור אותו; ומשום כך, אלימות מתמשכת, כמו המלחמה, תמיד מוחקת כל מושג של תכלית או מטרה, אפילו את המושג של מטרות המלחמה. היא מוחקת את עצם האפשרות לסיים את המלחמה"^[1].

וייל כתבה את המסה על האיליאדה - האפוס ההומרי הנודע על מלחמת טרויה - בשנת 1939, בתוך השבר הנורא של תחילת מלחמת העולם השנייה, ואי־אפשר שלא לקרוא את הקריאה שלה את האיליאדה כקריאה של ההווה ההיסטורי שבו היא נתונה. שפי, שתרגמה את המסה, כתבה: "וייל קוראת את האיליאדה, שמספרת על פורענות של זמן אחר, כרלוונטית באופן עמוק לפורענויות של זמנה. אנחנו קוראים את וייל מתוך הפורענויות של זמננו, ואני מאמינה שהיא רלוונטית באותה מידה גם אליהן".

"הלא תמיד אנחנו באיזה סוף או אמצע של מלחמה" (לאה איני, "ורד הלבנון")

אנחנו אפופים בתרבות של מלחמה. הישראליות, מיום היווסדה, תיווכה ומתווכת את המלחמה ואת המוות באמצעות שירים, סיפורים, מודלים של גבורה, של הקרבה ושל הישרדות, כהבטחתו של אחד מהשירים שליוו את ילדותי: "יהיה לנו בית ירוק ילדתי, עם אבא ובובה ושסך, ולא עוד אימה ילדתי ילדתי, בתי את בוכה או צוחקת?" גדלתי בתוך תרבות המלחמה והצבאיות הממוגדרת והממגדרת, על המקום שהיא מייצגת לבנות ולנשים בתוכה כתומכות, מתעגעות, ממתונות, משקמות ומטפלות – בלוחמים, בבית ובהרס. במהלך השנים התגבשה בי ההבנה שהשותפות בטקסי הזיכרון, והעצב שמעוררים בי שירי הנופלים, משרתים את המשך התמיכה בתרבות המלחמה. ההבנה הזאת אפשרה לי לבנות לעצמי התנגדויות מנוסחות לאתוס הזה, אך תחושות השייכות יושבות בעומק הגוף והנפש, ופעמים רבות גם ההתנגדות אליהן מעידה על חיבור.

בעקבות "שלוש גיניאות", המסה האנטי-מלחמתית של וירג'יניה וולף מ-1938, אני שואלת את עצמי: האם אפשר לחיות כאן ולהיות חיצונית למלחמה, לחיות כאן ולא להשתייך? במאמר שלה על "שלוש גיניאות" ועל שייכות כבעיה פמיניסטית, כותבת שרי אהרוני שהמסה מתארת מעין "מצב חירום פמיניסטי שבו קורסת התביעה הפמיניסטית להשתייכות ולקיימת חלק מלא בחברה ובפוליטיקה".^[2] התביעה להשתייכות אפינה את הגל הראשון של הפמיניזם, ומאפיינת עד היום את הזרם המרכזי של הפוליטיקה הפמיניסטית. היא תורגמה ועדיין מתורגמת למאבקים שונים, ובהם המאבק לייצוג פוליטי שווה, המאבק על שכר שווה וכניסה למשרות ניהול בשוק העבודה, המאבק על השתתפות בתפקידים קרביים ובכירים בצבא ובמוסדות נוספים של קבלת החלטות. זהו המאבק המוכר של קולות ליברליים שקוראים לנשים להיות שותפות מלאות בחברה, בכלכלה ובקולקטיב הלאומי. וזה הפרדוקס הפמיניסטי: שותפות מלאה, שוויונית, פירושה שותפות בשוק עבודה נצלני, בכלכלה של הגדלת פערים, בפוליטיקה צינית ובמלחמה אסונית.

את התביעה הפמיניסטית להשתייכות ולהכרה הופכת וולף במסה שלה לפוליטיקה של ניכור וסירוב. הפשיזם מתואר כמופע קיצוני של לאומיות אירופית שמתבסס על מיליטריזם גברי ועל צייתנות נשית של אימהות, רעיות ואחיות.

אני קוראת את זה ויודעת שגם כאן המלחמה, והמשטר המעודד אותה, מתבססים על תמיכתן של אימהות, רעיות ואחיות. אני יודעת כי כיבסתי מדים, אווררתי נעליים צבאיות ואפיתי עוגיות, אבל גם כי דאגתי, שאלתי שאלות, וביררתי בעדינות ובלי להתריס איך הוא מרגיש. אני יודעת, כי לא העזתי להגיד לבן שלי שאסור להיות שם, שאסור לו להיות שם.

עזה: בני מספר לי על זוג עזתים שהגיעו למגנן של צה"ל, האישה בהיריון מתקדם וכורעת ללדת, והם מבקשים עזרה בלידה. פרמדיקית שנכחה במקום מוכנה ליילד, אבל אין איפה. בסוף מחליטים ליילד אותה בתוך הנמ"ר, הרכב המשוריין. אחרי הלידה הם מבקשים להיכנס לישראל עם התינוק, לא מאפשרים להם. הם צועדים בחזרה לתוך עזה ההרוסה עם תינוק בן יומו.

מי יכולה להיות חיצונית?

למול חוסר היכולת למנוע את המלחמה, וולף מנסחת פוליטיקה פציפיסטית המבקשת להתרחק עד כמה שאפשר ממוסדות השלטון והכוח, שאותם היא מזהה עם גבריות בלתי ניתנת לשינוי. היא קוראת להקים "אגודת חיצוניות": "ראשית, חובתן [...] תהיה לא להילחם בכלי נשק [...]. אחר כך תסרבנה לייצר תחמושת או לסעוד את הפצועים אם תקרה מלחמה [...]. החובה הבאה שעליה תתחייבנה כרוכה בקושי ניכר [...] חובה זו היא לא להסית את אחיהן להילחם, גם לא להניאם מכך, אלא לשמור על עמדה של שוויון נפש גמור [...]. כשהוא אומר אני נלחם כדי להגן על מולדתנו, ובכך הוא מבקש להעיר את הרגשתה הפטריוטית, תשאל היא את עצמה, מה 'מולדתנו' אומרת לי כחיצונית?"^[3]

אני קוראת את וולף ורוצה להרגיש כמוה, אבל לא יכולה. אני יודעת שחלק מהעצב הכבד והמועקה שאני מרגישה קשורים לאובדן של תחושת השייכות, אבל גם להכרה בכך שהדרך הזאת לא אפשרית להורים. יש פיתוי פמיניסטי לראות באימהות כוח שגובר על כוחן של החברה והמדינה ועל כן משחרר מלפיתתן, אך רוב האימהות בישראל מעולם לא החזיקו בעמדה נחרצת נגד מלחמה ונגד גיוס לצבא. ההורות היא עבודת תיווך מתמדת לתוך התרבות והחברה, ומלבד מעטים, אימהות ואבות הם שותפים מלאים לחינוך הלאומי והמיליטריסטי בישראל, וכתוצאה ממנו נאלצים להתמודד עם המתח הנורא בין המחויבות להגנה על ילדיהם, לתמיכה ולטיפול בהם ובין שותפות בחברה ובמדינה הכופה עליהם לסכן את שלומם ואת חייהם.

ובכל מקרה, ילדייך עשויים לחשוב שאת טועה. ככל שילדייך מתבגרים את מגלה שייתכן כי תמיכה בהם ובהחלטותיהם פירושה לפעול בניגוד למה שאת מבינה כהגנה עליהם. אימהות ואבות שאיבדו את ילדיהם בשבעה באוקטובר ובמלחמה שוברים את ליבי. הצער והגעגועים שהם מבטאים קשים מנשוא, ומגלמים את הסתירה הפנימית האופיינית לחיים בישראל, שבהם מנגנוני הצדקה רבי עוצמה מאפשרים להפריד בין הבנת הסיכונים הגלומים בשירות החובה הצבאי ובין המשך התמיכה בו. המחשבה של הורים שכולים שאולי היה בידם להציל את ילדיהם או למנוע מהאסון להתרחש מלווה כמעט כל ריאיון ושיחה איתם.

חורף 2026. עזה הרוסה, טובעת במי גשם מעורבים במי שפכים. האוהלים מוצפים במים. מה עושים עם הקור, הרטיבות, אימת המחלות והייאוש? בקבוצת הוואטסאפ המוקדשת לפירוט השימוש שנעשה בתרומות כספיות לתמיכה בנשים ובמשפחות בעזה, המארגנות מעדכנות שהכסף שימש לקניית מעילים

ובגדי חורף לנשים ולילדים, לשמיכות ולאוהלים. יש כמה ילדים שמימנו עבורם את הגן או את בית הספר המאולתר. טיפה בים.

יותר משנתיים של מלחמה, ובני הצעיר עומד להתגייס.

מדהים אותי לגלות שעדיין, ואולי אפילו ביתר שאת היום, כמעט שאין לגברים יהודים צעירים בישראל איך לברוח מן ההתמודדות הזאת. גם אם יחליטו שאינם מוכנים להתגייס או יפעלו דרך המסלולים השונים של הורדת פרופיל, יצטרכו להתמודד עם ההחלטה ועם מחירה. קיוויתי שיבחר באחת הדרכים העוקפות הפתוחות בפני מי שיש בידם את המודעות והאמצעים הדרושים כדי לתמוך בתהליך הזה. הוא עדיין מתלבט, אך חווה בעוצמה רבה את התביעה החברתית המתורגמת בישראל למדדי גבריות, הצלחה, השתלבות אזרחית תקינה וערך עצמי.

אני לא יודעת מה לומר לו שיעזור עם ההתלבטות הפנימית מול דימויים חברתיים רבי עוצמה. כל מה שאני אומרת נתפס כידע ותובנות שלקוחים מעולם אחר ומחוויות חיים אחרת של אישה, מבוגרת, אימא, פמיניסטית... אין לי מה לומר שיכול לגבור על ההכרח להתמודד עם זה בעצמו. אני מופתעת ומיואשת לגלות את חולשתם של טיעונים פוליטיים ומוסריים ברגע הזה, וגם את חוסר הטעם באמירה חוזרת ששנות השירות הצבאי המוגדרות כחובה בישראל הן רק תקופה שעוברת, ולא חייבת להגדיר את שארית החיים; זאת למרות שחוונו על בשרנו כמשפחה את מחירו של שירות קרבי, ואת הידיעה שהוא עלול להיות גבוה בהרבה מהמחירים של הימנעות משירות כזה. מה עוזר לי הפמיניזם ומה עוזרות לי ההבנות שגיבשתי במשך שנים על כוחם של מנגנונים מגדריים, הנה, שוב אני ניצבת מולם חסרת אונים וחרדה.

כמו ענת, גיבורת סרטה של נטעלי בראון **חמצן**, אני רוצה לסמם ולהרדים את בני כדי לשלוח אותו הרחק מגבולות ישראל למקום שבו יהיה מוגן מפניה; כמוה, אני מבינה שלא אוכל לשאת בעצמי, על ידי, את גופו הרדום.

השייכות חונקת אותי. תקועה בגרון, לא לבלוע ולא להקיא. אני לא יכולה להוציא אותה מתוכי ואני לא יכולה למחוק את נוכחותה. ביחד עם ילדיי אני אסירה של השייכות, של ההתמסרות שהיא מחייבת והמחירים שהיא גובה. ייתכן שילדיי יצליחו להתנער ממנה בהמשך חייהם, אבל אינני בטוחה שאני יודעת מי אני אם אני מתנערת מהשייכות הזאת שמאורגנת אצלי בנפש, בגוף ובזיכרון ופועלת עליי דרך מילים, ריחות, צלילים; כמיהה, געגוע, משיכה, דחייה והתנגדות.

הידיד האמריקאי כתב לי לא מזמן שהוא שוקל לבוא לבקר בישראל בקיץ הקרוב ושאל מה דעתי. הזהרתי אותו שאין לדעת מה יהיה כאן ושהוא עלול להיתקע בישראל הממשית, בהתפרצות נוספת של המלחמה האינוסופית, תחת טילים ובלי טיסות. הוא שאל אם נוכל לדבר על כך.

לא דיברנו.

[1][↑] קרן שפי, "האיליאדה, או שירת הכוח / סימון וייל", **מחסן מילים**, 30.4.2015.

[2][↑] שרי אהרוני, "שייכות כבעיה פמיניסטית, או: האם להתאבד לנוכח הפשיזם?", **פוליטיקה: כתב עת למדע המדינה וליחסים בינלאומיים** 28, 2020, עמ' 127.

[3][↑] וירג'יניה וולף, 1985 [1938]. **שלוש גיניאות**, בתרגום אהרן אמיר, תל אביב: שוקן, עמ' 114.

רונה ברייר־גארב מנהלת את הפעילות בתחום הפמיניזם והמגדר ובתחום הקולנוע התיעודי במכון ון ליר בירושלים. המסה נכתבה במסגרת סדנת הכתיבה "פמיניזם כדמיון פוליטי", שהתקיימה במכון ון ליר בסתיו 2025 בהנחיית המשוררת והמסאית יונית נעמן.
